

Europejski Plan Działania

Europejskie ramy sprawiedliwej konsumpcji, stworzone przez młodych

Consumo Justo · partnerstwo współpracy Erasmus+ KA220-YOU
Projekt 2024-1-FR02-KA220-YOU-000248910

2026

Co-funded by
the European Union

Spis treści

Spis treści	2
Aplikacja mobilna Consumo Justo	4
1 W skrócie	5
Pięć krajów, jeden wspólny kierunek	5
Trzy działania europejskie	5
Jak wygląda sukces	6
2 Dlaczego powstał ten plan	6
Cel projektu Consumo Justo	6
Dla kogo jest ten plan	6
Czym jest ten plan	6
3 Jak młodzi ludzie współtworzyli plan	7
Proces lokalny i europejski	7
Ilu młodych ludzi wzięło udział	7
Standard udziału młodzieży	8
Ograniczenia zebranego materiału	8
4 Co wskazali młodzi ludzie	8
Poziom osobisty: wiedzieć nie znaczy móc działać	8
Poziom społecznościowy: działanie potrzebuje miejsca i grupy koordynującej	8
Poziom polityczny i systemowy: zrównoważone wybory zależą od zasad i dostępu	9
Czym różnią się kraje	9
5 Europejskie ramy działania	10
Jak pięć planów krajowych zasila trzy działania	10
Działanie 1. Zrównoważone wybory w praktyce	10
Działanie 2. Młodzieżowe działania na rzecz cyrkularnej i sprawiedliwej konsumpcji	12
Działanie 3. Lokalne zobowiązania młodzieży, instytucji i biznesu	13
6 Rekomendacje dla poszczególnych interesariuszy	15
Organizacje młodzieżowe i pracownicy młodzieżowi	15
Szkoły i edukatorzy	15
Władze lokalne	15
Sektor prywatny	16
Władze krajowe	16
Instytucje i sieci europejskie	16
7 Od propozycji do realizacji	17
Sześćoetapowy cykl pilotażowy	17
Niewielki zestaw wskaźników	17
Inkluzywność i dostępność	18
Proporcjonalność wobec ryzyka	18
Uczciwie o zasobach	18
8 Pięć kart działań krajowych	19
Francja: Zrównoważony Targ w Pontonx	19

Łotwa: Wymiany Ubrań na rzecz Świadomej i Zrównoważonej Konsumpcji	20
Hiszpania: „łańcuch”	21
Norwegia: Dni Zrównoważonego Działania w Oslo	22
Polska: Dzień z Własnym Kubkiem	23
9 Priorytety i oczekiwana wartość europejska	24
Pięć priorytetów	24
Oczekiwana wartość europejska	24
Przesłanie końcowe	24
10 Jak powstał ten plan	25
Skąd pochodzi treść	25
Jak z pięciu planów powstały trzy działania	25
Consumo Justo	26
Partnerzy	26

Aplikacja mobilna Consumo Justo

Ramy przedstawione w tym planie opierają się na materiałach, z których młodzi ludzie i pracownicy młodzieżowi mogą korzystać bezpośrednio: na kartach wyjaśnień poświęconych sprawiedliwej, etycznej, lokalnej i zrównoważonej konsumpcji oraz na kartach aktywności, które osoba prowadząca może przeprowadzić z grupą. Wszystko to jest dostępne w aplikacji mobilnej projektu, dzięki czemu zespół młodzieżowy ma te materiały pod ręką tam, gdzie akurat pracuje.

Aplikacja jest bezpłatna i dostępna na obu głównych platformach.

Google Play

play.google.com/store/apps/details?id=fr.wipsee.consumojusto

App Store

apps.apple.com/app/id6755227445

Google Play: play.google.com/store/apps/details?id=fr.wipsee.consumojusto

App Store: apps.apple.com/app/id6755227445

1 W skrócie

Projekt Consumo Justo poprosił młodych ludzi z Francji, Łotwy, Hiszpanii, Norwegii i Polski, aby wyszli poza ogólną świadomość i zaprojektowali lokalne odpowiedzi na wyzwania odpowiedzialnej konsumpcji. Ich propozycje różnią się, ponieważ różnią się miejsca, w których powstały: lokalny targ na terenach wiejskich we Francji, wymiany ubrań w Rydze, teatr w przestrzeni publicznej w Pampelunie, zestaw pilotaży w Oslo poświęconych naprawie, wymianie i dzieleniu się żywnością oraz kampania promująca kubki wielokrotnego użytku na kampusie polskiej uczelni.

Pięć planów niesie wspólne przesłanie. Zrównoważona konsumpcja staje się wiarygodna wtedy, gdy ludzie mogą ją praktykować, gdy społeczności robią dla niej miejsce, a instytucje i firmy usuwają przeszkody, przez które zrównoważony wybór jest tym trudniejszym.

Pięć krajów, jeden wspólny kierunek

Kraj	Lokalna propozycja młodzieży	Co wnosi do Europy
Francja	Zrównoważony Targ w Pontonx (Pontonx Sustainable Market): wymiana rzeczy z drugiej ręki, lokalni producenci i działania uświadamiające.	Łączy ponowne użycie, lokalne życie gospodarcze i udział młodzieży na terenach wiejskich.
Łotwa	Wymiany Ubrań na rzecz Świadomej i Zrównoważonej Konsumpcji (Clothing Swaps for Sustainable Consumption Awareness) w Rydze.	Oferuje prostą, powtarzalną alternatywę dla kupowania nowych ubrań.
Hiszpania	„Łańcuch” (The Chain): teatr partycypacyjny o produkcji czekolady, sprawiedliwym handlu i wyborach konsumenckich.	Wykorzystuje kulturę i emocje, aby globalne łańcuchy dostaw stały się zrozumiałe.
Norwegia	Dni Zrównoważonego Działania w Oslo (Oslo Sustainable Action Days): naprawa elektroniki, wymiana rzeczy z drugiej ręki i redystrybucja żywności.	Testuje kilka ścieżek cyrkularnej konsumpcji w kolejno prowadzonych pilotażach.
Polska	Dzień z Własnym Kubkiem (Bring Your Own Cup Day) w stołówce uczelnianej.	Pokazuje, jak niewielka zachęta ze strony instytucji może ułatwić codzienny zrównoważony wybór.

Jedna z pięciu propozycji dotarła już do publiczności. Hiszpańskie działanie teatralne odbyło się w Pampelunie w czerwcu 2026 roku, a rozdział 8 opisuje, jak powstało i co osiągnęło. Pozostałe cztery są zaprojektowane i gotowe do pierwszego lokalnego cyklu.

Trzy działania europejskie

- 1. Zrównoważone wybory w praktyce.** Młodzi ludzie potrzebują użytecznej wiedzy, konkretnej umiejętności, informacji zwrotnej, a czasem zachęty w chwili, w której dokonują wyboru.
- 2. Młodzieżowe działania na rzecz cyrkularnej i sprawiedliwej konsumpcji.** Lokalne okazje, podczas których młodzi ludzie wspólnie naprawiają, wymieniają się, występują lub coś organizują, sprawiają, że alternatywa staje się widoczna.
- 3. Lokalne zobowiązania młodzieży, instytucji i biznesu.** Propozycja młodzieży potrzebuje jasnej drogi do miejsca, zgody, wsparcia specjalistów i decyzji o tym, czy działanie będzie kontynuowane.

Jak wygląda sukces

Sukces to nie duża liczba zapisana z góry. Dobry pierwszy cykl może być niewielki: bezpieczny pilotaż z jasnym celem, rzeczywistą sprawczością młodzieży, grupą, do której da się dotrzeć, prostymi danymi i uczciwą decyzją o tym, co dalej. Jego wartość polega na pokazaniu, że bardziej zrównoważona opcja może zadziałać w konkretnym miejscu, oraz na wyjaśnieniu, jakiego wsparcia wymagałoby powtórzenie działania.

2 Dlaczego powstał ten plan

Ten rozdział wyjaśnia, skąd wziął się plan i dla kogo został napisany.

Cel projektu Consumo Justo

Consumo Justo to partnerstwo współpracy Erasmus+ KA220-YOU (2024-1-FR02-KA220-YOU-000248910) poświęcone sprawiedliwej, etycznej, lokalnej i zrównoważonej konsumpcji. Projekt wspiera zaangażowanie młodych ludzi w działania na rzecz środowiska poprzez praktyczne narzędzia, aktywności edukacyjne i udział w życiu lokalnym. Odpowiedzialna konsumpcja nie jest tu więc traktowana wyłącznie jako indywidualny wybór moralny. To także kwestia dostępu, umiejętności, lokalnej infrastruktury, praktyk handlowych i decyzji publicznych.

Każdy partner pracował z lokalnym komitetem młodzieżowym nad Lokalnym Planem Działania. Pięć planów zestawiono następnie ze sobą i rozwinęto w jeden plan europejski przeznaczony do szerokiego upowszechniania, opublikowany po angielsku i w językach partnerów oraz dostępny w aplikacji mobilnej projektu.

Niniejszy Europejski Plan Działania pełni rolę takiej właśnie syntezy. Nie zastępuje planów lokalnych. Wydobywa wspólne potrzeby, zachowuje istotne różnice między krajami i przekłada je na ramy, z których może skorzystać inna organizacja młodzieżowa, szkoła, urząd lub firma.

Dla kogo jest ten plan

- **Młodzi ludzie** szukający praktycznych sposobów wpływania na konsumpcję w swojej szkole, na kampusie, w sąsiedztwie lub w mieście.
- **Organizacje młodzieżowe i pracownicy młodzieżowi** wspierający uczestnictwo, bezpieczeństwo uczestników i realizację projektów.
- **Szkoły i edukatorzy**, którzy mogą połączyć naukę z praktycznym działaniem.
- **Władze lokalne i krajowe**, które decydują o miejscach, zezwoleniach, programach, wsparciu na małą skalę i sprzyjających przepisach.
- **Instytucje i sieci europejskie** wspierające powielanie rozwiązań i wymianę między krajami.
- **Organizacje sektora prywatnego**, które mogą zmienić codzienną praktykę, wnieść wiedzę ekspercką, zapobiegać marnotrawstwu lub ułatwiać zrównoważone wybory.

Czym jest ten plan

To ramy działania oparte na pięciu propozycjach przygotowanych przez młodzież. Proponują kolejność kroków, rolę i punkty kontrolne, dzięki którym lokalna realizacja staje się bardziej realna. Priorytety młodych ludzi przedstawiono tak, jak przekazały je projektowi uczestniczące komitety. Tam, gdzie praktyczny szczegół należy do zespołu prowadzącego działanie, plan mówi o tym wprost, zamiast wymyślać liczbę.

3 Jak młodzi ludzie współtworzyli plan

Ten rozdział opisuje, w jaki sposób młodzi ludzie brali udział w pracach, ilu ich było oraz jaki standard przyjęto, aby chronić rzeczywistą sprawczość młodzieży.

Proces lokalny i europejski

W ramach projektu powstało pięć lokalnych komitetów młodzieżowych, po jednym w każdym kraju partnerskim. Lokalne dyskusje były ze sobą połączone dzięki czterem udokumentowanym europejskim sesjom młodzieżowym online:

- 16 kwietnia 2025 r.: wyobrażenie zrównoważonego miasta i wprowadzenie wspólnych pytań o konsumpcję.
- 8 grudnia 2025 r.: porównanie barier takich jak pieniądze, informacja, dostęp i codzienne nawyki.
- 12 lutego 2026 r.: rozwijanie pomysłów na działania i powiązanie ich z poziomem osobistym, społecznościowym i systemowym.
- 11 czerwca 2026 r.: prezentacja i omówienie propozycji pięciu krajów.

Partnerzy stosowali różne metody lokalne, w tym spotkania online i stacjonarne, dyskusję moderowaną, burzę mózgów, wspólną refleksję, koordynację przez WhatsApp, pracę twórczą i głosowanie. Celem nigdy nie było przeprowadzenie pięciu identycznych ankiet, lecz pomoc młodym ludziom w ukształtowaniu działania, które ma sens tam, gdzie mieszkają.

Ilumłodych ludzi wzięło udział

Każdy komitet był celowo niewielki. Były to grupy robocze, które spotykały się więcej niż raz, wspólnie rozwijały pomysł i doprowadzały go do spisanego planu, a nie publiczność jednorazowego wydarzenia. Tam, gdzie źródło podaje wiek, uczestnicy mieli od 16 do 27 lat, co obejmuje perspektywę uczniów, studentów i osób na początku drogi zawodowej.

Kraj	Udział lokalny	Podstawa źródłowa
Francja	Okolo 5 do 10 młodych osób podczas kilku spotkań i działań konsultacyjnych.	Lokalny Plan Działania Francji.
Łotwa	Sześć młodych osób na spotkaniu współtworzenia online.	Lokalny Plan Działania Łotwy.
Hiszpania	Osiem osób uczestniczących, w tym osoba koordynująca.	Lokalny Plan Działania Hiszpanii.
Norwegia	Co najmniej pięć osób, których wkład odnotowano podczas europejskich sesji w lutym i czerwcu.	Listy obecności z europejskich spotkań młodzieży.
Polska	Zespół młodzieżowy, który opracował propozycję dla kampusu i przedstawił ją grupie europejskiej.	Prezentacja młodzieży i dokumentacja spotkań europejskich.

Liczby podano na poziomie krajów i nie zsumowano ich w łączny wynik europejski, ponieważ młodzi ludzie, którzy uczestniczyli w więcej niż jednej sesji, zostaliby policzeni podwójnie.

Standard udziału młodzieży

We wszystkich pięciu planach udział młodzieży oznacza coś więcej niż odpowiadanie na pytania. Od młodych ludzi oczekuje się, że:

- wskażą problem i wybiorą główny temat;
- ukształtują formę i język działania;
- dotrą do rówieśników i pomogą w rozmowach z organizacjami wspierającymi;
- poprowadzą komunikację i obejmą widoczne role podczas realizacji;
- zbiorą proporcjonalne informacje zwrotne i praktyczne dane;
- zdecydują wspólnie z partnerami, czy działanie należy kontynuować, zmienić czy zakończyć.

Ten standard chroni sens całego przedsięwzięcia, które ma być tworzone „przez młodych i dla młodych”. Organizacje prowadzone przez dorosłych zapewniają bezpieczeństwo uczestników, wiedzę specjalistyczną, zgody i ciągłość. Nie powinny odbierać pomysłu młodym ludziom, którzy na niego wpadli.

Ograniczenia zebranego materiału

Konsultacje miały charakter jakościowy i odbywały się w ramach projektu. Pokazują, co uczestniczący w nich młodzi ludzie uznali za ważne i wykonalne. Nie mierzą, jak powszechna jest dana opinia wśród młodzieży w pięciu krajach, i nigdy nie miały tego mierzyć. Tam, gdzie Lokalny Plan Działania formułuje ogólne spostrzeżenie o własnej społeczności, niniejszy plan europejski przedstawia je jako głos z konsultacji, a nie jako zweryfikowaną statystykę.

4 Co wskazali młodzi ludzie

Pięć planów wskazuje na powiązane ze sobą bariery na poziomie osobistym, społecznościowym i systemowym. Ten rozdział porównuje te potrzeby, nie zacierając różnic między krajami.

Poziom osobisty: wiedzieć nie znaczy móc działać

Młodzi ludzie we wszystkich planach nie prosili jedynie o więcej ogólnych informacji. Wielokrotnie opisywali lukę między troską o zrównoważony rozwój a przystępną cenowo, realną możliwością działania zgodnie z tą troską.

We Francji i na Łotwie szybka moda (fast fashion) jest widoczna, tania i łatwo dostępna, podczas gdy naprawa, wymiana i etyczne alternatywy mogą wymagać więcej czasu lub znajomości lokalnych możliwości. Plan hiszpański pokazuje, że informacje o sprawiedliwym handlu i łańcuchach dostaw mogą wydawać się odległe lub przytłaczające, i proponuje teatr jako sposób na zastąpienie bezradności rozmową. Propozycja norweska odpowiada na brak umiejętności i kanałów: ktoś może chcieć naprawić urządzenie albo nie marnować jedzenia, ale nie wie, od czego bezpiecznie zacząć. Plan polski działa w codziennym otoczeniu instytucji i wykorzystuje ewentualną zniżkę, aby przy kasie kubek wielokrotnego użytku był łatwiejszym wyborem.

Na poziomie osobistym wyłaniają się trzy potrzeby:

- 1. Praktyczne kompetencje.** Wiedza o tym, jak naprawiać, ponownie używać, porównywać, wymieniać lub wybierać.
- 2. Alternatywa w zasięgu ręki.** Miejsce, wydarzenie, usługa lub zachęta dostępne w chwili podejmowania decyzji.
- 3. Widoczna informacja zwrotna.** Dowód, że udział przyniósł rezultat, choćby skromny.

Poziom społecznościowy: działanie potrzebuje miejsca i grupy koordynującej

Każda propozycja zależy od miejsca. Dla francuskiego targu oznacza to otwartą przestrzeń, która pomieści jednocześnie mieszkańców, producentów i sprzedawców. Łotewska wymiana potrzebuje miejsca na tyle stałego i przyjaznego, aby ludzie chcieli wracać. Hiszpania potrzebowała przestrzeni publicznej, w której przechodnie mogli się zatrzymać

i popatrzeć. Każdy z norweskich pilotaży wymaga innego gospodarza, co po części wyjaśnia, dlaczego nie mogą odbywać się równocześnie, a polska kampania zależy nie tyle od sali, ile od personelu stołówki i kanałów komunikacji na kampusie.

Wspólną barierą rzadko jest brak motywacji. Jest nią praca koordynacyjna: ustalenie, kto otwiera miejsce, co można przyjąć, jakie zasady bezpieczeństwa obowiązują, jak dotrzeć do odbiorców, kto zajmie się rzeczami, które zostaną, i co się stanie, jeśli przyjdzie mniej osób, niż oczekiwano.

Działanie społecznościowe zyskuje, gdy role zostaną podzielone wcześniej:

- **lider młodzieżowy** dba o cel i głos działania;
- **osoba kontaktowa w organizacji wspierającej** wspiera bezpieczeństwo uczestników, sprawy administracyjne i ciągłość;
- **partner realizacyjny lub specjalistyczny** potwierdza praktyczne procedury;
- **osoba odpowiedzialna za dokumentację** zapisuje wyłącznie dane potrzebne do wyciągnięcia wniosków i podjęcia decyzji o kontynuacji.

Poziom polityczny i systemowy: zrównoważone wybory zależą od zasad i dostępu

Nie wszystkie plany lokalne wskazują konkretne zaniechanie w politykach publicznych. Pokazują natomiast, jak wiele zależy od instytucji. Uzyskanie zezwolenia na korzystanie z przestrzeni publicznej bywa proste albo powolne, zależnie od tego, jak gmina rozpatruje wnioski młodych ludzi. To szkoły decydują, czy grupa młodzieżowa w ogóle dostanie salę. Na kampusie domyślny kubek jest decyzją handlową, zanim stanie się decyzją środowiskową. Firmy spożywcze mogą się włączyć tylko tam, gdzie istnieje już bezpieczna procedura postępowania z nadwyżkami. A to, czy teatr partycypacyjny zostanie uznany za formę nauki, czy za nieobowiązkowy dodatek, zależy od oceny instytucji kultury lub edukacji.

Wyzwanie na poziomie systemowym jest więc w równym stopniu operacyjne, co polityczne. Młodzi ludzie muszą widzieć drogę od propozycji do decyzji: kto może zatwierdzić pilotaż, jakie minimum informacji jest wymagane, które ryzyka wymagają nadzoru specjalisty i jak zebrane dane wpłyną na to, co będzie dalej.

Czym różnią się kraje

Synteza nie może zacierać lokalnego kontekstu:

- Francja kładzie nacisk na dostępność na terenach wiejskich, lokalnych producentów i wspólne wydarzenie dla społeczności.
- Łotwa skupia się na niskokosztowej formule, która może na stałe wejść do szkół i miejsc dla młodzieży.
- Hiszpania wysuwa na pierwszy plan globalną sprawiedliwość, sprawiedliwy handel, inkluzywność oraz kulturę jako drogę do krytycznej refleksji.
- Norwegia łączy trzy rodzaje działań cyrkularnych, dlatego wymaga starannego ustalenia kolejności i specjalistycznych procedur.
- Polska sprawdza wąsko zakrojoną zmianę w punkcie sprzedaży działającym w ramach instytucji.

Te różnice są przydatne. Pokazują, że europejskie ramy powinny wyznaczać wspólny standard jakości, a zarazem pozwalać każdemu miejscu wybrać formułę dopasowaną do jego mieszkańców, ryzyk i dostępnych partnerów.

5 Europejskie ramy działania

Poniższe ramy wykorzystują dziesięć pól uzgodnionych dla Europejskiego Planu Działania. Trzy działania wzajemnie się wzmacniają. Praktyczne wybory budują pewność siebie, działanie społecznościowe sprawia, że te wybory stają się widoczne, a zobowiązania instytucji i biznesu pozwalają kontynuować udany pilotaż.

Jak pięć planów krajowych zasila trzy działania

Działanie krajowe	Działanie 1: praktyczne wybory	Działanie 2: młodzieżowe działania społecznościowe	Działanie 3: zobowiązania wspierające
Francja: Zrównoważony Targ w Pontonx	Informacje o szybkiej modzie, ponownym użyciu i lokalnej konsumpcji.	Targ rzeczy z drugiej ręki, jarmark producentów i prowadzone przez młodzież działania uświadamiające.	Wsparcie w sprawie miejsca i zezwoleń, udział producentów, stałe lokalne poparcie.
Łotwa: Wymiany Ubrań	Bezpośrednie doświadczenie ponownego użycia jako alternatywy dla kupowania nowych rzeczy.	Cykliczne wymiany ubrań wspierane przez młodzież w dostępnych miejscach.	Szkoły, centra młodzieżowe i gmina zapewniają miejsce, dotarcie do odbiorców i ciągłość.
Hiszpania: „łańcuch”	Przystępny teatr pomaga widzom zrozumieć łańcuchy produkcji i sprawiedliwy handel.	Młodzi ludzie tworzą i wystawiają publiczne działania partycypacyjne.	Dostęp do przestrzeni publicznej, wsparcie instytucji kultury i dyskusja o odpowiedzialności przedsiębiorstw.
Norwegia: Dni Zrównoważonego Działania w Oslo	Umiejętności naprawy, praktyka ponownego użycia i zrozumienie zasad redystrybucji żywności.	Trzy kolejno prowadzone pilotaże: naprawa, wymiana i redystrybucja żywności.	Bezpieczne procedury oraz współpraca z gospodarzami miejsc, specjalistami od napraw i firmami spożywczymi.
Polska: Dzień z Własnym Kubkiem	Widoczna zachęta i ewentualna zniżka wspierają wybór kubka wielokrotnego użytku.	Kampania młodzieżowa i komunikacja rówieśnicza na kampusie.	Uczelnia i stołówka testują zasadę operacyjną, którą można by stosować cyklicznie.

Działanie 1. Zrównoważone wybory w praktyce

Poziom: osobisty

Pole	Działanie europejskie
Problem, na który odpowiada działanie	Młodzi ludzie mogą cenić zrównoważony rozwój, a mimo to nie mieć przystępnej cenowo alternatywy, praktycznej umiejętności, wiarygodnej informacji ani bezpośredniego powodu, by zmienić utrwalony nawyk. Sama informacja nie wystarczy, jeśli zrównoważona opcja pozostaje trudniejsza w użyciu niż domyślna.
Opis	Połączenie krótkiego elementu edukacyjnego z realnym wyborem, który można wypróbować od razu. Zależnie od kontekstu uczestnicy mogą wspólnie z wolontariuszem zajmującym się naprawami zdiagnozować drobne urządzenie elektroniczne, wymienić się ubraniami, prześledzić łańcuch dostaw produktu dzięki teatrowi, porównać lokalne i sprawiedliwe alternatywy albo przynieść kubek wielokrotnego użytku w odpowiedzi na zachętę na kampusie. Aktywność kończy się jednym jasnym kolejnym krokiem i proporcjonalną informacją zwrotną.

Pole	Działanie europejskie
Grupa docelowa	Młodzi ludzie, do których można dotrzeć przez szkoły, uczelnie, organizacje młodzieżowe i środowiska lokalne, zwłaszcza ci, którzy co do zasady popierają zrównoważony rozwój, ale brakuje im okazji, pewności siebie lub przystępnej cenowo alternatywy. Dokładny wiek i liczbę uczestników ustala się lokalnie.
Interesariusze i podmioty	Młodzi organizatorzy; pracownicy młodzieżowi lub edukatorzy; miejsce realizacji; specjaliści potrzebni do danej aktywności, na przykład wolontariusze zajmujący się naprawami, edukatorzy sprawiedliwego handlu, animatorzy kultury lub personel stołówki; sieci komunikacji rówieśniczej.
Oczekiwany wpływ	Uczestnicy rozumieją jedno zagadnienie związane z konsumpcją, wypróbują jedną alternatywę i wiedzą, gdzie mogą z niej skorzystać ponownie. W pilotażu odnotowuje się udział oraz rezultat właściwy dla danej aktywności, na przykład liczbę wymienionych rzeczy, zdiagnozowanych urządzeń, transakcji z kubkiem wielokrotnego użytku albo reakcję publiczności.
Możliwe bariery	Alternatywa może nadal kosztować więcej, wymagać sprzętu albo wydawać się czymś społecznie nietypowym. Przekaz może stać się moralizatorski lub zbyt abstrakcyjny. Udział może ograniczyć się do młodych ludzi, którzy już interesują się zrównoważonym rozwojem. Zniżka lub usługa specjalistyczna może nie uzyskać zgody.
Potencjał trwałości	Krótką aktywność edukacyjną, instrukcje i pytania do informacji zwrotnej można wykorzystywać ponownie w szkołach, programach młodzieżowych, na kampusach i podczas wydarzeń lokalnych. Powtarzać warto tylko te formuły, które pozostają zrozumiałe, bezpieczne i możliwe do udźwignięcia przez lokalny zespół.
Harmonogram	Sześciopięcioletni cykl pilotażowy: określić zachowanie; potwierdzić miejsce i wsparcie specjalistów; przygotować ofertę; poinformować o niej kanałami młodzieżowymi; przeprowadzić i udokumentować pilotaż; zdecydować, czy go powtórzyć, dostosować czy zakończyć.
Potrzebne zasoby	Lider młodzieżowy, dorosła osoba kontaktowa po stronie organizacji wspierającej, odpowiednie miejsce, materiały lub wiedza specjalistyczna właściwe dla danej aktywności, jasne instrukcje dla uczestników i prosty sposób zapisywania wyników. Koszt ewentualnej zniżki, sprzętu lub pracy specjalisty oblicza się lokalnie przed zatwierdzeniem.
Rola młodzieży	Wybór zachowania i formuły; sprawdzenie języka przekazu; prowadzenie komunikacji rówieśniczej; wsparcie realizacji; zbieranie informacji zwrotnych bez gromadzenia zbędnych danych osobowych; interpretacja zebranych danych i rekomendacja kolejnego kroku.

Minimum danych z pierwszego cyklu

- Liczba uczestników lub interakcji, podana bez twierdzenia, że chodzi o unikalne osoby, jeśli nie da się tego zmierzyć.
- Jeden rezultat właściwy dla danej aktywności.
- Krótka informacja zwrotna od uczestników i partnerów realizujących działanie.
- Zapisana decyzja: powtórzyć, dostosować, wstrzymać lub zakończyć.

Przykłady lokalne

Pięć propozycji łączy to, że z alternatywą można się zetknąć w konkretnym miejscu, a nie tylko poznać ją z abstrakcyjnego opisu. Uczestnik na Łotwie bierze ubrania do ręki. Hiszpańska publiczność ogląda łańcuch dostaw odgrywany na jej oczach. W Oslo ofertą jest sama umiejętność, czy to naprawa urządzenia, czy wiedza o tym, jak bezpiecznie przekazać dalej nadwyżki żywności. Polska zachęta pojawia się przy kasie, czyli tam, gdzie faktycznie zapada

decyzja, a francuski targ w jedno popołudnie zestawia rzeczy z drugiej ręki z lokalnymi producentami. W pierwszym cyklu należy odnotować, czy uczestnicy zrozumieli ofertę i czy rzeczywiście mogli z niej skorzystać.

Działanie 2. Młodzieżowe działania na rzecz cyrkularnej i sprawiedliwej konsumpcji

Poziom: społecznościowy

Pole	Działanie europejskie
Problem, na który odpowiada działanie	Młodym ludziom często brakuje stałych, dostępnych miejsc, w których zrównoważoną konsumpcję można praktykować razem z innymi. Odpowiednie podmioty mogą działać lokalnie, ale pozostają rozproszone, przez co jeden zespół młodzieżowy sam dźwiga sprawy miejsca, komunikacji, logistyki i bezpieczeństwa.
Opis	Utworzenie rozpoznawalnego programu lokalnych pilotaży prowadzonych przez młodzież. Każde miejsce wybiera formułę zakorzenioną w swoim kontekście: wydarzenie z rzeczami z drugiej ręki i lokalnymi producentami, wymianę ubrań, spektakl partycypacyjny, warsztat naprawczy, działanie związane z redystrybucją żywności lub kampanię na kampusie. Zaczyna się od jednego pilotażu na miarę możliwości zespołu. Zanim zostanie ogłoszone, że wydarzenie będzie cykliczne, publikuje się proste zasady uczestnictwa, dzieli obowiązki i przeprowadza przegląd prowadzony przez młodzież.
Grupa docelowa	Młodzi ludzie jako organizatorzy i uczestnicy; rówieśnicy, do których można dotrzeć przez sieci edukacyjne i młodzieżowe; mieszkańcy, rodziny lub grupy lokalne tam, gdzie formuła jest otwarta dla publiczności; lokalne podmioty, które mogą wnieść miejsce, umiejętność, produkt, kanał komunikacji lub możliwość skierowania uczestników dalej.
Interesariusze i podmioty	Komitety i organizacje młodzieżowe; szkoły, uczelnie, centra młodzieżowe lub miejsca kultury; gminy; wolontariusze; organizacje ekologiczne, organizacje sprawiedliwego handlu i organizacje lokalne; w zależności od potrzeb lokalni producenci, grupy naprawcze, firmy spożywcze lub operatorzy stołówek. Umieszczenie na tej liście nie oznacza zobowiązania.
Oczekiwany wpływ	Jeden bezpieczny, udokumentowany pilotaż tworzy realną okazję do ponownego użycia, nauki, dialogu lub zapobiegania powstawaniu odpadów. Młodzi ludzie zdobywają doświadczenie organizacyjne, a lokalne podmioty dowiadują się, czego wymagałoby wsparcie kolejnej edycji. Długofalowy wpływ staje się możliwy, jeśli zebrane dane i nakład pracy uzasadniają kalendarz powtarzanych działań.
Możliwe bariery	Pilotaż może się nie udać zarówno z powodu frekwencji, jak i logistyki. Po stronie uczestnictwa: niska frekwencja, niedostępne miejsce lub pora, niespójna promocja i niejasna odpowiedzialność po zakończeniu wydarzenia. Po stronie realizacji: pogoda, dostępność wolontariuszy, niska jakość rzeczy na wymianę, rzeczy, których nikt nie odebrał, opóźnienia w uzyskaniu zezwoleń oraz specjalistyczne ryzyka związane z naprawami, danymi osobowymi, bezpieczeństwem żywności i alergenami.
Potencjał trwałości	Warto przygotować zasady wydarzenia, listy zadań, pytania rejestracyjne, materiały komunikacyjne i pytania ewaluacyjne, które nadają się do ponownego wykorzystania. Tam, gdzie to właściwe, należy korzystać z istniejących miejsc i wkładów rzeczowych. Formuły lub terminy warto zmieniać tylko wtedy, gdy zespół młodzieżowy ma na to siły. Po pierwszym przeglądzie model można przekazać innej szkole, dzielnicy lub organizacji młodzieżowej.
Harmonogram	Przygotowania są proporcjonalne do ryzyka. Prosta wymiana lub kampania może mieć krótki cykl, natomiast redystrybucja żywności, publiczny spektakl czy naprawa elektroniki mogą wymagać bardziej specjalistycznych przygotowań. Każdy cykl obejmuje projektowanie, potwierdzenie ustaleń, komunikację, realizację, przegląd i decyzję o kontynuacji.
Potrzebne zasoby	Młodzi organizatorzy, koordynator lub osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo uczestników, obsługa miejsca, wsparcie komunikacyjne, wolontariusze potrzebni do danego wydarzenia, materiały, w razie potrzeby sprawdzenie ubezpieczenia i wymaganych zgód

Pole	Działanie europejskie
	oraz skromny lokalny kosztorys. Nie zakłada się wspólnego europejskiego budżetu na realizację.
Rola młodzieży	Wybór i zaprojektowanie działania; uzgodnienie tego, jak ma wyglądać udział z perspektywy uczestnika; prowadzenie działań docierających do odbiorców; współodpowiedzialność za realizację; witanie uczestników; wyjaśnianie zasad; dokumentowanie rezultatów; wskazanie tego, co było trudne; oraz zachowanie prawa do rekomendacji, aby nie powtarzać formuły, która jest niebezpieczna lub przerasta możliwości zespołu.

Standard jakości pilotażu prowadzonego przez młodzież

1. Problem i zamierzoną zmianę da się wyjaśnić w dwóch zdaniach.
2. Młodzi ludzie pełnią imiennie przypisane role decyzyjne i realizacyjne.
3. Miejsce i obowiązki specjalistów są potwierdzone przed rozpoczęciem publicznej promocji.
4. Zasady dla uczestników wyjaśniają, co jest przyjmowane, co nie jest i co dzieje się później.
5. Dane są na tyle proste, że da się je zebrać, i na tyle przydatne, że pomagają podjąć decyzję.
6. Udany pilotaż nie jest powtarzany automatycznie. Najpierw ocenia się nakład pracy, inkluzywność i bezpieczeństwo.

Przykłady lokalne

Pięć formuł ma bardzo różną skalę. Hiszpańska była jednorazowym publicznym spektaklem; łotewska wymiana jest celowo na tyle mała, aby szkoła lub centrum młodzieżowe mogły ją powtórzyć bez rozbudowanej infrastruktury. Francja zaproponowała całonocny festyn dla lokalnej społeczności, który gromadzi w jednym miejscu mieszkańców, producentów i stowarzyszenia, natomiast Polska wpisała swoją kampanię w codzienną usługę na kampusie, zamiast w ogóle tworzyć wydarzenie. Odstaje od nich norweska koncepcja parasolowa, ponieważ trzech pilotaży nie da się rozsądnie przeprowadzić jednocześnie. Formuły łączy rzeczywista rola organizacyjna młodych ludzi, a żadnej z nich nie należy ogłaszać jako cyklicznej, dopóki pierwsze dane o nakładzie pracy, dostępności, bezpieczeństwie i udziale nie zostaną omówione z zespołem młodzieżowym.

Działanie 3. Lokalne zobowiązania młodzieży, instytucji i biznesu

Poziom: polityczny i systemowy

Pole	Działanie europejskie
Problem, na który odpowiada działanie	Propozycje młodzieży zależą od organizacji, które decydują o przestrzeni, zgodach, zasadach działania, wiedzy specjalistycznej, kanałach komunikacji lub praktykach handlowych. Tam, gdzie brakuje jasnej drogi do decyzji, wykonalny pomysł może pozostać nieformalny albo zamienić się w nierealną obietnicę.
Opis	Stworzenie krótkiej lokalnej ścieżki zobowiązań dla prowadzonych przez młodzież pilotaży odpowiedzialnej konsumpcji. Zespół młodzieżowy przedstawia jednostronicową propozycję; właściwa instytucja lub firma wyznacza osobę kontaktową; strony uzgadniają zakres pilotażu, obowiązki, sposoby ograniczania ryzyka i zbierane dane; pilotaż się odbywa; a przegląd odnotowuje, czy wsparcie będzie kontynuowane. Zobowiązanie dotyczy uczciwego procesu decyzyjnego i rzetelnego pilotażu. Nie jest zobowiązaniem do trwałości.
Grupa docelowa	Komitety i organizacje młodzieżowe, które chcą wdrożyć plan; szkoły, uczelnie, gminy, instytucje kultury i służby publiczne; podmioty sektora prywatnego, takie jak lokalni producenci, firmy naprawcze, sklepy spożywcze, restauracje, podmioty sprawiedliwego handlu i operatorzy stołówek.

Pole	Działanie europejskie
Interesariusze i podmioty	Przedstawiciele młodzieży; jedna instytucja wspierająca; właściwi partnerzy operacyjni lub specjalistyczni; osoby kontaktowe w sprawach bezpieczeństwa uczestników i miejsca; osoby odpowiedzialne za komunikację; decydenci, którzy mogą zatwierdzić kontynuację. Sieci europejskie i krajowe mogą upowszechniać modele i usuwać powtarzające się bariery wynikające z przepisów.
Oczekiwany wpływ	Propozycje młodzieży otrzymują wskazaną drogę do zatwierdzenia albo uzasadnioną odmowę. Pilotáže zaczynają się z jaśniejszym podziałem ról i mniejszą liczbą ukrytych założeń. Dane z realizacji mogą uzasadnić stały dostęp do miejsca, powtórzenie kampanii, porozumienie o partnerstwie lub proporcjonalną zmianę zasad albo praktyki.
Możliwe bariery	Powolne zatwierdzanie; niejasny podział kompetencji; firmy, które nie są w stanie pokryć kosztów; instytucje wymagające od zespołów młodzieżowych nadmiernej dokumentacji; język partnerstwa, który wyolbrzymia zobowiązanie; niespójne wymagania dotyczące bezpieczeństwa lub danych; decyzje o kontynuacji podejmowane bez głosu młodzieży.
Potencjał trwałości	Jednostronicowa propozycja, uzgodnienie ról i formularz przeglądu powinny nadawać się do ponownego wykorzystania. Instytucje mogą zaoferować cykliczny termin składania wniosków lub wskazać osobę kontaktową. Firmy mogą przetestować ograniczony wkład przed jakimkolwiek długoterminowym zobowiązaniem. Sprawdzone rozwiązania można dostosowywać, zamiast kopiować je bez zmian.
Harmonogram	Ścieżka decyzyjna: wstępna propozycja młodzieży; spotkanie w sprawie wykonalności; pisemne warunki pilotażu; przygotowanie realizacji; pilotaż; wspólny przegląd w uzgodnionym terminie; udokumentowana decyzja o kontynuacji. Terminy ustala się lokalnie i potwierdza przed jakimkolwiek publicznym ogłoszeniem.
Potrzebne zasoby	Czas pracy wyznaczonej osoby kontaktowej, ścieżka decyzyjna, dostępne miejsce lub otoczenie operacyjne, kontrole specjalistyczne, kanały komunikacji oraz każdy uzgodniony wkład rzeczowy lub finansowy. Przed realizacją trzeba zapisać, kto dysponuje którym zasobem.
Rola młodzieży	Przedstawienie sprawy własnymi słowami; wskazanie zasad udziału młodzieży, które nie podlegają negocjacji; pomoc w wypracowaniu wykonalnych warunków; komunikacja z rówieśnikami; pełnienie uzgodnionych ról podczas realizacji; przegląd zebranych danych; oraz udział w decyzji o kontynuacji.

Na jakie pytania powinno odpowiadać jednostronicowe lokalne zobowiązanie

- Jaki problem wskazali młodzi ludzie?
- Jaki niewielki pilotaż proponują?
- Która grupa ma z niego skorzystać?
- O jaką decyzję lub jaki zasób proszą instytucję albo firmę?
- Kto odpowiada za bezpieczeństwo, zgody, transakcje lub czynności specjalistyczne?
- Co zostanie odnotowane?
- Kiedy strony zdecydują, co dalej?

Przykłady lokalne

Każdy plan prosi inną instytucję o inny rodzaj zgody. W Pontonx są to gmina i producenci, od których wspólnie zależą przestrzeń i stoiska. W Rydze prośba jest mniejsza, ale łatwiejsza do powtarzania: chodzi o szkołę lub miejsce spotkań lokalnej społeczności, które zechce gościć wymiany i uzgodnić, co stanie się z rzeczami, których nikt nie odbierze. Prośba norweska jest najbardziej techniczna, ponieważ naprawa, ochrona danych i obchodzenie się z żywnością wymagają, aby specjalista zatwierdził procedurę, zanim cokolwiek zostanie ogłoszone. Polska prośba jest największa i najbardziej

operacyjna, bo niżka nie może zaistnieć, dopóki uczelnia i jej stołówka nie zgodzą się zmienić zasady transakcji. Przykład Hiszpanii pokazuje, jak ta ścieżka wygląda, kiedy działa: dostęp do przestrzeni publicznej i wsparcie instytucji kultury zamieniły propozycję młodzieży w spektakl, który publiczność rzeczywiście obejrzała.

6 Rekomendacje dla poszczególnych interesariuszy

Poniższe rekomendacje przekładają trzy działania na proporcjonalne prośby skierowane do grup, które w największym stopniu mogą wesprzeć, zatwierdzić lub powtórzyć pilotaż prowadzony przez młodzież. Przy każdej grupie znajduje się krótka nota wskazująca, z których planów krajowych pochodzi dana prośba. Żadna rekomendacja nie oznacza, że którakolwiek z wymienionych organizacji zgodziła się wziąć udział.

Organizacje młodzieżowe i pracownicy młodzieżowi

Na podstawie wszystkich pięciu planów krajowych.

- Zaczynać od problemu, który młodzi ludzie chcą zmienić, a nie od z góry wybranej formuły wydarzenia.
- Powierzyć zespołowi młodzieżowemu decyzje o języku przekazu, o tym, jak wygląda udział z perspektywy uczestnika, oraz o rekomendacji w sprawie kontynuacji.
- Utrzymać pierwszy pilotaż w skali, którą da się udźwignąć i rzetelnie udokumentować.
- Uwzględnić w planowaniu bezpieczeństwo uczestników, inkluzywność i wsparcie specjalistów, nie odbierając młodym ludziom sprawczości.
- Zapisywać, na co partnerzy rzeczywiście się zgodzili, odróżniając zaproszenie, wyrażenie zainteresowania i potwierdzony wkład.
- Wykorzystywać informacje zwrotne do ulepszenia albo zakończenia działania. Informacja zwrotna użyta tylko po to, by uzasadnić powtórkę, nie jest dowodem.

Szkoły i edukatorzy

Na podstawie wszystkich pięciu planów krajowych, z których każdy wskazuje szkołę, kampus lub inne miejsce edukacji młodzieży.

- Łączyć naukę o odpowiedzialnej konsumpcji z praktycznym wyborem lub działaniem publicznym.
- Udostępnić dostępną przestrzeń i kanały komunikacji oraz wyznaczyć osobę kontaktową spośród pracowników.
- Uznać naprawianie, wymiany, teatr, pracę przy lokalnym targu i projektowanie kampanii za okazje do nauki obywatelskiej, twórczej i zespołowej.
- Nie obarczać całą pracą organizacyjną małej grupy wolontariuszy i z wyprzedzeniem uzgodnić obowiązki pracowników oraz gospodarza miejsca.
- Pomagać młodym ludziom docierać do rówieśników, którzy nie są jeszcze zaangażowani w działania na rzecz środowiska.
- Uzależniać stałe wsparcie od krótkiego wspólnego przeglądu, a nie od nierealnych dowodów długofalowego wpływu jednego wydarzenia.

Władze lokalne

Na podstawie planów Francji, Łotwy, Hiszpanii i Norwegii, z których każdy zależy od przestrzeni komunalnej, zezwoleń lub współpracy służb publicznych.

- Zapewnić jasno wskazaną osobę kontaktową i proporcjonalną procedurę dla wniosków młodzieży dotyczących przestrzeni publicznej, miejsc, zezwoleń lub docierania do odbiorców.

- Sprawić, by inicjatywy prowadzone przez młodzież mogły łatwo znaleźć przestrzenie komunalne i sąsiedzkie oraz z nich korzystać.
- Tam, gdzie to możliwe, oferować wsparcie na małą skalę lub zasoby rzeczowe, jasno określając zobowiązania finansowe.
- Łączyć grupy młodzieżowe z sieciami zajmującymi się naprawą, ponownym użyciem, przeciwdziałaniem marnowaniu żywności i sprawiedliwym handlem, a także z sieciami kulturalnymi i sieciami lokalnych producentów.
- Uwzględniać dane z pilotaży przy kształtowaniu lokalnych programów dotyczących gospodarki o obiegu zamkniętym, udziału młodzieży lub zrównoważonej konsumpcji.
- Zachować krajowe i lokalne wymogi prawne. To, że działanie prowadzi młodzież, nie znosi obowiązków w zakresie bezpieczeństwa żywności, urządzeń elektrycznych, wydarzeń ani danych.

Sektor prywatny

Na podstawie planów Francji, Hiszpanii, Norwegii i Polski oraz decyzji partnerstwa, aby zwrócić się bezpośrednio do sektora prywatnego.

- Odpowiadać na propozycję młodzieży, wskazując osobę kontaktową i podając jasną decyzję, nawet jeśli udział nie jest możliwy.
- Testować ograniczone, mierzalne formy wkładu: zniżkę za kubek wielokrotnego użytku, odpowiednie rozwiązanie dotyczące nadwyżek żywności, wiedzę z zakresu napraw, wsparcie w postaci miejsca, widoczność lokalnych produktów lub przejrzyste informacje o łańcuchu dostaw.
- Przed publicznym startem uzgodnić, kto odpowiada za koszty, personel, bezpieczeństwo, dane i komunikację.
- Nie traktować udziału młodzieży jako promocyjnej dekoracji. Młodzi ludzie powinni współtworzyć pilotaż i oceniać jego wyniki.
- Uczciwie informować o ograniczeniach. Jednodniowy pilotaż nie dowodzi trwałej zrównoważonej transformacji.
- Jeśli pilotaż się sprawdza, rozważyć włączenie go do stałej praktyki operacyjnej, zamiast polegać na powtarzanej nieodpłatnej pracy młodzieży.

Władze krajowe

Na podstawie potrzeb na poziomie systemowym, które powtarzają się w pięciu planach, a nie na podstawie planu jednego kraju.

- Wspierać praktyczną edukację na rzecz odpowiedzialnej konsumpcji, która obejmuje globalną sprawiedliwość, warunki pracy, ponowne użycie i lokalne alternatywy.
- Ograniczać możliwe do uniknięcia bariery administracyjne dla małych pilotaży prowadzonych przez młodzież, zachowując proporcjonalne zabezpieczenia.
- Wzmacniać infrastrukturę naprawy, ponownego użycia, obiegu tekstyliów i przeciwdziałania marnowaniu żywności, z którą muszą się łączyć projekty lokalne.
- Włączać organizacje młodzieżowe w projektowanie rozwiązań dotyczących konsumpcji, gospodarki o obiegu zamkniętym i partycypacji.
- Wspierać powielanie rozwiązań za pomocą narzędzi, które można dostosować, i małych grantów, a nie przez narzucanie jednego krajowego modelu wydarzenia.

Instytucje i sieci europejskie

Na podstawie zadania, jakie postawiono przed planem działania młodzieży, oraz syntezy pięciu planów.

- Nadal wspierać międzynarodowe procesy młodzieżowe, które łączą działania lokalne z wymianą europejską.
- Doceniać jakościowe dane pochodzące od młodzieży i małe pilotaże obok dużych wskaźników liczbowych.

- Finansować czas, którego wymagają uczestnictwo, koordynacja, bezpieczeństwo uczestników, tłumaczenie i zatwierdzanie. Wydarzenia publiczne to tylko widoczna część kosztów.
- Udostępniać wzory do wielokrotnego wykorzystania: propozycji młodzieży, uzgodnień ról, dokumentacji pilotażu i przeglądu z partnerami.
- Zostawiać miejsce na lokalne różnice. Wiejski targ producentów, publiczny spektakl i zniżka na kampusie mogą służyć wspólnemu europejskiemu celowi, nie stając się identyczne.
- Zadbać o to, aby publiczne materiały były dostępne w odpowiednich językach i mogły z nich korzystać mniejsze organizacje młodzieżowe.

7 Od propozycji do realizacji

Ten rozdział przekłada europejskie ramy na krótki cykl pilotażowy, niewielki zestaw danych oraz praktyczne punkty kontrolne dotyczące inkluzywności, ryzyka i zasobów.

Sześćoetapowy cykl pilotażowy

Krok	Pytanie	Minimalny rezultat
1. Określić	Na jaki problem i jakie zachowanie odpowiadają młodzi ludzie?	Opis problemu w dwóch zdaniach i wskazany z imienia lider młodzieżowy.
2. Potwierdzić	Jakiego miejsca, zgody, specjalisty lub decyzji firmy wymaga działanie?	Wskazane osoby kontaktowe i pisemny status każdej sprawy.
3. Zaprojektować	Jak zapewnić bezpieczny i dostępny udział?	Zakres, zasady, role, materiały i realistyczna liczba miejsc.
4. Poinformować	Kto powinien usłyszeć o pilotażu i którymi zaufanymi kanałami?	Zaproszenie ukształtowane przez młodzież i informacje dla uczestników.
5. Zrealizować i zapisać	Co się wydarzyło, bez zbierania zbędnych danych?	Frekwencja lub interakcje, rezultat aktywności i krótka informacja zwrotna.
6. Zdecydować	Czy działanie powtórzyć, dostosować, wstrzymać czy zakończyć?	Wspólna decyzja młodzieży i partnerów wraz z uzasadnieniem.

Niewielki zestaw wskaźników

Każde działanie powinno wybrać tylko te wskaźniki, z których rzeczywiście może skorzystać. Praktyczne minimum to:

- **Zasięg:** uczestnicy lub interakcje, z podaniem sposobu liczenia.
- **Rezultat działania:** zależnie od działania wymienione rzeczy, zdiagnozowane urządzenia, transakcje z kubkiem wielokrotnego użytku, interakcje z publicznością, uczestniczący producenci lub odpowiednie porcje żywności.
- **Doświadczenie:** jedno lub dwa krótkie pytania do uczestników i partnerów realizujących działanie.
- **Sprawczość młodzieży:** jakie decyzje i role w realizacji faktycznie należały do młodych ludzi.
- **Kontynuacja:** powtórzyć, dostosować, wstrzymać lub zakończyć, wraz z uzasadnieniem.

Te miary nie wykazują długofalowego wpływu na środowisko. Pokazują, czy pilotaż był zrozumiały, wykonalny i wart rozwijania.

Inkluzywność i dostępność

Zrównoważona opcja nie powinna stać się kolejną formą wykluczenia. Zanim miejsce zostanie ogłoszone, trzeba sprawdzić koszty, dojazd i godziny otwarcia, a dostępność fizyczną, język i dostęp cyfrowy należy ocenić z perspektywy osób, do których działanie ma dotrzeć. Formuła, która zakłada wcześniejszą wiedzę o środowisku, specjalistyczny sprzęt lub wolne pieniądze, po cichu wybiera sobie odbiorców. Komunikacja publiczna powinna być praktycznym zaproszeniem, a nie obwinianiem osób, których wybory ogranicza dochód lub dostępność. Zespół młodzieżowy powinien umieć nazwać barierę w dostępie jeszcze przed rozpoczęciem promocji, a po pilotażu odnotować, czy rzeczywiście dotarł on do grupy, dla której został zaprojektowany.

Proporcjonalność wobec ryzyka

Różne działania wymagają różnych zabezpieczeń. Wymiana ubrań potrzebuje zasad dotyczących przynoszonych rzeczy i planu na to, co zostanie. Naprawa elektroniki wymaga kompetentnego nadzoru, bezpiecznego przyjmowania urządzeń i ochrony danych osobowych. Redystrybucja żywności wymaga uzgodnionych procedur dotyczących bezpieczeństwa żywności, alergenów, przechowywania i czasu. Publiczny spektakl wymaga uzgodnień z gospodarzem miejsca i zezwolenia. Zniżka w stołówce wymaga wykonalnej zasady transakcji i jasnych instrukcji dla personelu.

Działanie nie powinno ruszyć, dopóki osoba odpowiedzialna za dane ryzyko nie potwierdzi procedury.

Uczciwie o zasobach

Niski koszt nie oznacza braku kosztów. Czas młodzieży, koordynacja ze strony personelu, projektowanie i komunikacja to realne zasoby, nawet jeśli nikt nie wystawia za nie faktury. Transport, ubezpieczenie, sprzęt, kontrole specjalistyczne i wsparcie ze strony gospodarza miejsca mogą dodatkowo podnieść lokalne koszty. W każdym pilotażu należy zapisać, za co się płaci, co jest wkładem rzeczowym i kto wykonuje pracę, aby nie okazało się, że pozornie udane działanie opiera się na niewidocznej albo wciąż powtarzanej nieodpłatnej pracy. Z tymi ramami nie wiąże się żaden budżet europejski. Każdy zespół finansuje własne działanie z lokalnych zasobów, wsparcia rzeczowego lub małych grantów.

8 Pięć kart działań krajowych

Karty przedstawiają każdą propozycję zwięźle i na równych zasadach. Zachowują lokalne różnice, określają rolę, jakiej oczekuje się od młodych ludzi, i oddzielają pomysł od praktycznych szczegółów, o których każdy zespół podejmujący działanie rozstrzyga sam.

Francja: Zrównoważony Targ w Pontonx

Partner: Maison de l'Europe des Landes WIPSEE (MDE40 WIPSEE), francuski partner projektu **Miejsce:** Pontonx-sur-l'Adour i departament Landy

Pomysł

Jednodniowe wydarzenie dla lokalnej społeczności, które łączy targ ubrań z drugiej ręki i strefę wymiany, kącik lokalnych producentów oraz prowadzone przez młodzież działania uświadamiające lub twórcze. Propozycja łączy ponowne użycie tekstyliów z lokalną i etyczną konsumpcją, zamiast traktować je jako odrębne tematy.

Dlaczego młodzi ludzie to zaproponowali

Plan francuski opisuje młodych ludzi, którym zależy na sprawach środowiska, ale którzy na terenach wiejskich mają ograniczone możliwości praktycznego działania. Zwraca uwagę na szybką modę, odpady tekstylne, mobilność, niewiele miejsc, w których młodzież może uczestniczyć w życiu publicznym, oraz słabą widoczność lokalnych producentów.

Rola młodzieży

Młodzi ludzie pomogliby wybrać formułę wydarzenia i proporcje między wymianą, widocznością lokalnych producentów a działaniami uświadamiającymi. Kształtowaliby komunikację skierowaną do rówieśników, wspierali mapowanie interesariuszy i kontakt z uczestnikami oraz pełnili widoczne role podczas wydarzenia, między innymi witając odwiedzających, prowadząc strefę wymiany i aktywność uświadamiającą uzgodnioną na etapie planowania. Po wydarzeniu pomogliby ocenić frekwencję, praktyczne problemy, nakład pracy i informacje zwrotne, a następnie zarekomendować, czy targ należy dostosować czy powtórzyć. Rekomendacja ta powinna objąć także dostępność na terenach wiejskich, postępowanie z niesprzedanymi rzeczami oraz to, czy producenci, którzy faktycznie wzięli udział, odpowiadali pierwotnie proponowanemu zakresowi.

Czego może nauczyć się Europa

Działanie na rzecz cyrkularnej konsumpcji może jednocześnie wzmacniać lokalne powiązania gospodarcze i uczestnictwo na terenach wiejskich. Formuła targu tworzy miejsce spotkania młodych ludzi, mieszkańców, producentów, stowarzyszeń i władz.

O czym decyduje zespół lokalny

O terminie, zgodzie na korzystanie z miejsca, uczestniczących producentach i organizacjach oraz o budżecie decyduje zespół prowadzący wydarzenie. Podane w planie szacunki, czyli od 100 do 200 odwiedzających, od 20 do 30 młodych wolontariuszy i od 15 do 20 producentów lub sprzedawców, to prognozy samego zespołu młodzieżowego i należy je zweryfikować w odniesieniu do miejsca, które faktycznie uda się zapewnić. Przed dniem wydarzenia trzeba znaleźć odpowiedź na dwie ewentualności: co w razie złej pogody i co stanie się z niesprzedanymi rzeczami.

Łotwa: Wymiany Ubrań na rzecz Świadomej i Zrównoważonej Konsumpcji

Partner: Ecological Future Education (EFE) **Miejsce:** Ryga

Pomysł

Dostępne dla wszystkich wymiany ubrań w szkołach, centrach młodzieżowych lub miejscach spotkań lokalnej społeczności. Uczestnicy przynoszą czyste ubrania nadające się do dalszego noszenia, wymieniają się nimi i biorą udział w krótkim elemencie uświadamiającym na temat szybkiej mody, odpadów tekstylnych i cyrkularnej konsumpcji.

Dlaczego młodzi ludzie to zaproponowali

W lokalnym spotkaniu współtworzenia online wzięły udział cztery młode osoby w wieku od 18 do 24 lat. Wskazały lukę między teoretycznymi informacjami o zrównoważonym rozwoju a praktycznymi alternatywami dla częstego kupowania nowych ubrań. Według ich własnego szacunku skali problemu, przedstawionego na ostatnim europejskim spotkaniu młodzieży, jedna osoba wyrzuca rocznie mniej więcej od 10 do 12 kilogramów tekstyliów.

Rola młodzieży

Młodzi ludzie wspierają przygotowanie planu wydarzenia, wybierają komunikaty, dzięki którym wymiana jest zrozumiała dla rówieśników, i prowadzą działania informacyjne w mediach społecznościowych lub w szkołach. Powinni pomóc sprawdzić opublikowane zasady dotyczące stanu rzeczy, ich przyjmowania, wymiany i tego, co zostanie, tak aby uczestnicy wiedzieli, co przynieść i co dzieje się później. Podczas wydarzenia mogą przygotować miejsce, posortować ubrania nadające się do wymiany, witać uczestników i wyjaśniać przebieg wymiany, a także poprowadzić krótki element uświadamiający i zebrać proporcjonalne informacje zwrotne. Ich przegląd powinien ustalić, co stało się z rzeczami, których nikt nie zabrał, czy miejsce i pora były dostępne, ile pracy wolontariuszy było faktycznie potrzebne i co należy zmienić, zanim zostanie zaproponowana kolejna wymiana.

Czego może nauczyć się Europa

Elastyczna, znajoma i towarzyska formuła może uwidocznić ponowne użycie bez skomplikowanej infrastruktury. Liczy się regularność: rozpoznawalna, cykliczna wymiana zmienia normy w społeczności skuteczniej niż jednorazowy wykład.

O czym decyduje zespół lokalny

O miejscu, terminach, wsparciu instytucji oraz zasadach dotyczących rzeczy i tego, co zostanie, decyduje zespół goszczący wydarzenie. Robocze szacunki w planie pochodzą od łotewskiego komitetu młodzieżowego: od 20 do 50 uczestników na wydarzenie, od 2 do 4 koordynatorów, od 5 do 10 wolontariuszy oraz od 50 do 150 EUR na wydarzenie, do czego może dojść koszt miejsca. O tym, czy te szacunki się utrzymają, zdecydują lokalne ceny i dostępna przestrzeń.

Hiszpania: „Łańcuch”

Partner: SETEM Navarra-Nafarroa **Miejsce:** Pampeluna

Pomysł

Bezpłatny spektakl teatru partycypacyjnego, który przedstawia łańcuch produkcji czekolady i zestawia drogę konwencjonalną z drogą sprawiedliwego handlu. Przystępna, wizualna opowieść i otwarte zakończenie zachęcają publiczność do refleksji nad globalnymi nierównościami, odpowiedzialnością przedsiębiorstw i wyborami konsumenckimi.

Dlaczego młodzi ludzie to zaproponowali

Hiszpańska grupa młodzieżowa wskazała rozproszoną komunikację na temat sprawiedliwego handlu, poczucie bezradności wobec globalnych nierówności, błędne przekonania na temat przystępności cenowej oraz brak inkluzywnych przestrzeni do rozmowy. Teatr wybrano podczas spotkań i burzy mózgów jako publiczny i poruszający emocje sposób zmierzenia się z tymi barierami.

Co się wydarzyło

Komitet młodzieżowy przygotował sztukę i odbył próby w maju i czerwcu 2026 roku, a następnie wystawił ją publicznie. Plan wyznacza dzień spektaklu na 10 czerwca 2026 roku w Geltoki w Pampelunie, a europejskie spotkanie młodzieży, które odbyło się następnego dnia, odnotowało, że spektakl się odbył. Grupa poinformowała, że na widowni było wiele dzieci, co ją zaskoczyło, ponieważ dzieci nie były zakładaną grupą docelową, i uznała to za znak, że temat może dotrzeć do szerszej publiczności, niż oczekiwano. Przygotowania były wspierane z dotacji władz miejskich Pampeluny, a nagranie spektaklu opublikowano później w czerwcu na kanale projektu w serwisie YouTube.

Rola młodzieży

Młodzi ludzie współtworzyli fabułę, sceny i rozwiązania twórcze, za pomocą których przedstawiono łańcuch dostaw czekolady. Uczestniczyli w próbach, komunikacji i praktycznej koordynacji, grali w spektaklu i zdecydowali o tym, w jaki sposób otwarte zakończenie zaprasza publiczność do reakcji. Źródło odnotowuje wspólne decyzje grupy dotyczące tematów, zadań, terminów i dat spotkań, wspierane komunikacją online. Ich rola wykroczyła daleko poza odbieranie informacji: sami stworzyli publiczne doświadczenie edukacyjne.

Czego może nauczyć się Europa

Odpowiedzialna konsumpcja to znacznie więcej niż ograniczanie odpadów. Uczestnictwo oparte na sztuce pozwala rozmawiać w przestrzeni publicznej o warunkach pracy, globalnych łańcuchach dostaw i sprawiedliwości ekonomicznej, a także dotrzeć do odbiorców, do których nie trafiłaby ulotka ani warsztat.

Czego wymagałoby powtórzenie

W dniu spektaklu nie policzono widzów ani nie zebrano ich reakcji, dlatego zakładanego w planie celu od 30 do 50 osób nigdy nie porównano z tym, co faktycznie się wydarzyło. Zespół adaptujący tę formułę powinien z góry uzgodnić, w jaki sposób odnotuje zasięg i reakcje, choćby w najprostszy sposób, aby drugi spektakl dostarczył danych, których nie dał pierwszy.

Norwegia: Dni Zrównoważonego Działania w Oslo

Partner: Collective Innovation AS (COLIN) **Miejsce:** Oslo

Pomysł

Koncepcja parasolowa obejmująca trzy pilotaże dla lokalnej społeczności: warsztat naprawy elektroniki, wymianę rzeczy z drugiej ręki oraz wymianę lub rozdawanie żywności przygotowane we współpracy z chętnymi restauracjami lub sklepami spożywczymi. Prezentacja młodzieży opisuje te trzy elementy jako naprawę, ponowne użycie i ograniczanie marnowania żywności.

Dlaczego młodzi ludzie to zaproponowali

Zespół młodzieżowy wskazał nawyk wymieniania drobnej elektroniki na nową zamiast jej naprawiania, tempo, w jakim kupuje się i wyrzuca ubrania oraz artykuły gospodarstwa domowego, a także trudności młodych ludzi w dotarciu do kanałów redystrybucji żywności. Ich odpowiedzią jest praktyczne uczestnictwo, a nie kolejna kampania ograniczona do informowania.

Rola młodzieży

Młodzi ludzie wybierają, który z trzech pilotaży należy przetestować jako pierwszy, i wyjaśniają, dlaczego właśnie on jest na miarę ich możliwości. Przy wsparciu organizacyjnym kontaktują się z potencjalnymi gospodarzami miejsc i partnerami specjalistycznymi, kształtują komunikację rówieśniczą i pełnią uzgodnione role podczas realizacji. Powinni współtworzyć zasady dla uczestników i decyzje o liczbie miejsc, ale nie można na nich przerzucać odpowiedzialności za specjalistyczne procedury dotyczące napraw, danych osobowych czy bezpieczeństwa żywności. Podczas pilotażu mogą witać uczestników oraz dokumentować uzgodniony rezultat aktywności i krótką informację zwrotną, nic więcej. Po pilotażu oceniają zebrane dane, dostępność i nakład pracy, zachowując realny wpływ na to, czy ta sama formuła ma się odbyć ponownie i czy kolejny pilotaż ruszy, zostanie zmieniony czy wstrzymany.

Czego może nauczyć się Europa

Wspólna, parasolowa tożsamość może łączyć różne praktyki zrównoważonego rozwoju, ale realizację trzeba rozłożyć w czasie. Naprawa i redystrybucja żywności opierają się na specjalistycznych zasadach, których mały zespół młodzieżowy nie może improwizować.

O czym decyduje zespół lokalny

Sama prezentacja młodzieży wymienia te sprawy jako kolejne kroki zespołu, a nie jako podjęte decyzje: który pilotaż będzie pierwszy, miejsce, wiedza z zakresu napraw, jakie urządzenia są przyjmowane, procedura dotycząca danych i bezpieczeństwa, udział firmy spożywczej, sposób zapewnienia bezpieczeństwa żywności i postępowania z alergenami, terminy, liczba miejsc, koszty oraz to, kto prowadzi działanie. Najważniejszy jest wybór kolejności, ponieważ od niego zależy, którego specjalistę trzeba znaleźć najpierw.

Polska: Dzień z Własnym Kubkiem

Partner: Mobile Adventure Sp. z o.o. (MOBAD) **Miejsce:** Stołówka uczestniczącej uczelni w Polsce

Pomysł

Cykliczna kampania na kampusie, w której studenci przynoszący kubek wielokrotnego użytku otrzymują zniżkę w stołówce. Zespół młodzieżowy proponuje cztery kroki: włączenie stołówki, komunikację w mediach społecznościowych, widoczne oznakowanie w dniu kampanii i zebranie informacji zwrotnych.

Dlaczego młodzi ludzie to zaproponowali

Kubki jednorazowe są częścią powtarzanej codziennie rutyny i właśnie dlatego warto się nimi zająć. Propozycja zamienia alternatywę w coś konkretnego i trudnego do przeoczenia, a instytucję i stołówkę prosi o sprawdzenie, czy zachęta może zmienić domyślny wybór.

Rola młodzieży

Młodzi ludzie przedstawiają propozycję dotyczącą kubków wielokrotnego użytku własnymi słowami i kształtują przekaz kampanii, oznakowanie oraz sposób dotarcia do rówieśników. Po uzgodnieniu warunków operacyjnych mogą wyjaśniać, jakie kubki są akceptowane i kiedy trwa kampania. Jeśli uczelnia i stołówka zatwierdzą pilotaż, młodzi ludzie wspierają widoczność kampanii i komunikację z uczestnikami, nie przejmując transakcji, za które odpowiada personel, i nie obiecując zniżki, która nie została zatwierdzona. Następnie wspólnie z organizacjami wspierającymi interpretują dane o transakcjach oraz informacje zwrotne od studentów i personelu, pomagają tam, gdzie to możliwe, odróżnić liczbę transakcji od liczby unikalnych uczestników i rekomendują, czy rozwiązanie powtórzyć, skorygować, rozważyć jego wprowadzenie na stałe czy z niego zrezygnować.

Czego może nauczyć się Europa

Wąska zmiana operacyjna staje się działaniem młodzieży na poziomie systemowym, gdy wymaga od instytucji i operatora usługi przetestowania nowej zasady transakcji. Taki pilotaż dostarcza danych, zanim ktokolwiek zostanie poproszony o trwałe zobowiązanie.

O czym decyduje zespół lokalny

Kampanię opisano tak, aby mogła zadziałać w każdej stołówce uczelnianej. Uczelnia i stołówka goszczące kampanię, ścieżka zatwierdzania, wysokość zniżki i źródło jej finansowania, akceptowane kubki, sposób rozliczania przy kasie, terminy, obsada i budżet są uzgadniane lokalnie. Cel zespołu młodzieżowego, czyli co najmniej 50 uczestniczących studentów, to jego własna propozycja i należy go dostosować do wielkości kampusu. Jedno pytanie dotyczące pomiaru trzeba rozstrzygnąć wcześniej: czy kasa potrafi odróżnić powtarzające się transakcje od unikalnych uczestników, ponieważ od odpowiedzi zależy najważniejsza liczba kampanii.

9 Priorytety i oczekiwana wartość europejska

Poniższe priorytety podsumowują to, co powinno pozostać niezmiennie, gdy lokalni partnerzy dostosowują ramy, oraz jaką wspólną europejską wartość może stworzyć pięć różnych propozycji.

Pięć priorytetów

- 1. Dbać o praktyczny wymiar zrównoważonej konsumpcji.** Każde działanie powinno oferować coś, co uczestnik może zrobić, wypróbować lub o czym może zdecydować, a nie tylko informacje do zapamiętania.
- 2. Chronić sprawczość młodzieży.** Młodzi ludzie powinni mieć wpływ na projekt, realizację i decyzję o kontynuacji.
- 3. Zaczynać od bezpiecznego, ograniczonego pilotażu.** Ambicja jest cenna, ale niepotwierdzonego miejsca, budżetu ani partnera nigdy nie wolno przedstawiać jako obietnicy.
- 4. Uwidaczniać podmioty wspierające.** Szkoły, władze i firmy powinny dokładnie wiedzieć, o jaką decyzję lub jaki wkład są proszone.
- 5. Uczyc się przed zwiększaniem skali.** Proste dane i uczciwy przegląd są warte więcej niż zawyżone deklaracje o wpływie.

Oczekiwana wartość europejska

Europejska wartość planu polega na wspólnej drodze, która mieści różne formy lokalne. Plan pokazuje, że do odpowiedzialnej konsumpcji można podejść poprzez praktyki cyrkularne, edukację o sprawiedliwym handlu, lokalną produkcję, zapobieganie powstawaniu odpadów, uczestnictwo w kulturze i zachęty ze strony instytucji. Pokazuje też zasadę uczestnictwa wspólną dla pięciu komitetów. Młodzi ludzie traktowani jak odbiorcy komunikatów o zrównoważonym rozwoju pozostają bierni. Gdy dostaną przestrzeń, potrafią zdefiniować lokalny problem, zbudować na niego odpowiedź i wynegocjować warunki, które ją umożliwiają.

Jeśli partnerzy i inne organizacje będą z nich korzystać, ramy mogą:

- ułatwić instytucjom i firmom ocenę propozycji młodzieży;
- ograniczyć ukryte założenia dotyczące zasobów i odpowiedzialności;
- dostarczyć bardziej porównywalnych, proporcjonalnych danych z bardzo różnych działań;
- wspierać powtarzanie działań bez narzucania każdemu krajowi tej samej formuły;
- wzmocnić związek między zachowaniem jednostki, możliwościami w społeczności a zmianą systemową.

Są to oczekiwane efekty, a nie zmierzony wpływ.

Przesłanie końcowe

Pięć Lokalnych Planów Działania nie oczekuje od młodych ludzi, że sami naprawią systemy konsumpcji. Proszą o uczciwą szansę na działanie: wiedzę, którą da się wykorzystać, przestrzenie w lokalnej społeczności, w których alternatywy są widoczne, oraz instytucje lub firmy gotowe udzielić jasnej i proporcjonalnej odpowiedzi. Utrzymanie powiązań między tymi trzema poziomami to zadanie europejskie.

10 Jak powstał ten plan

Skąd pochodzi treść

W każdym z pięciu krajów działał lokalny komitet młodzieżowy, który spotykał się przez kilka miesięcy, wybrał problem, nad którym chciał pracować, i zaprojektował własną odpowiedź. Tych pięć propozycji stanowi materiał wyjściowy rozdziałów od 4 do 8, a plan opisuje je bezpośrednio, zamiast streszczać z dystansu.

Pracę lokalną połączyły cztery europejskie sesje online. W kwietniu 2025 roku komitety wspólnie wyobraziły sobie zrównoważone miasto. W grudniu 2025 roku porównały bariery, z którymi każdy z nich się mierzył. W lutym 2026 roku przełożyły te bariery na pomysły działań na poziomie osobistym, społecznościowym i systemowym. W czerwcu 2026 roku przedstawiły sobie nawzajem pięć gotowych propozycji.

Jak z pięciu planów powstały trzy działania

Synteza przebiegała w czterech krokach. Z każdej propozycji krajowej wydobyto potrzeby, podmioty, oczekiwane rezultaty, ryzyka, zasoby i role młodzieży. Porównano je na trzech poziomach. Na każdym poziomie zbudowano jedno działanie europejskie. Zachowano przykłady krajowe, ponieważ działanie łatwiej jest przyjąć, gdy widać, jak wyglądało w konkretnym miejscu.

Trzy działania europejskie są uporządkowaną syntezą. Nie są tekstem wziętym z jednego kraju i przedstawionym jako uzgodnienie wszystkich pięciu. Do każdej karty krajowej zastosowano tę samą metodę, dlatego żaden kraj nie został opisany bardziej szczegółowo niż pozostałe.

Consumo Justo

Partnerzy

Co-funded by
the European Union

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA).

Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Partnerstwo współpracy Erasmus+ KA220-YOU, projekt 2024-1-FR02-KA220-YOU-000248910. Opublikowano w 2026 roku na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe.